

1956 magyar hőseinek szabadságüzenete

1956. október 23. a magyar forradalom tiszta szándékának napjaként a világ lelkiismeretét fölébresztő nappá lett! 1956 jegyében fontos hangsúlyoznom, hogy a történelem a megismerés, az átélés és a megemlékezés művészetete, mely nemzedékeken és korszakokon átívelő létében sorsközösségi üzenetté válik a jövő nemzedékei számára.

Az 1956-os forradalmunk szabadságéjszéménye egy olyan korban mutatott föl igazi fényességet a világnak, amikor a magyarságot már évtizedek óta rettenetes tragédiák tizedelték meg (világháborúk, Trianon, kitelepítés, Gulag). A szabadságvágy az emberi jellem legmagasabb minősége, teremtőereje: érdemes ezt olyan személységek sorsán keresztül megmutatni, akiknek életútja a fenti események forгатagában találkozott egymással.

A Gulag-rab Kossuth Béla (1912–2004) személyéről egyik fogolytársa őszinte szeretettel ezt rögzítette: „Kossuth apánk természetű és arcú tengerésztsz” volt. (1)

Magyarországon és az egész világon a Kossuth név az 1848–49-es magyar szabadságharc dicsőséges világa okán a szabadság szóval azonos jelentéssel bír! A Kossuth családból való felmenőkkel rendelkező Kossuth Béla személyéről több okból is indokolt megemlékezni: ezek egyike a történelmi név kapcsán adódik; ami nyomán a másik ok valójában az, hogy ez a XX. századi életút is azt mutatja napjaink számára, hogy életünk legfőbb értékét az jelenti, ha a hazafiság és a szabadság eszmei és gyakorlati világa jegyében éljük meg a sorsunkat. A fentiekből fakadó harmadik szempont pedig az volt számomra, hogy egy mára már valójában elfeledett személyiségről van szó, akiről azonban számos közeli ismerőse és rabtársa szívből jövő szeretettel emlékezett meg az elmúlt évtizedekben: ezek okán nyilvánvalóvá vált, hogy indokolt

a történelmi emlékezet világa számára is megírni Kossuth Béla életútjának közéleti és emberi jelentőségét is.

„2015 a Szovjetunióba hurcoltak emlékévé”: fontos köz hír volt tavaly, hogy „emlékbizottságot állít fel az emberi erőforrások miniszterének vezetésével a kormány a Szovjetunióba elhurcoltak idejének emlékévének sikeres megvalósítása érdekében”, mivel a „Kárpát-medencében élők 1944–45-ben kezdődő, a Szovjetunióba kényszermunkára történő internálásának 70. évfordulójáról való méltó megemlékezés céljából – a 2015-ös évet a Szovjetunióba hurcolt politikai foglyok és kényszermunkások emlékévévé nyilvánította”. A fenti munkát végző szervezetek közül kiemeljük „az MTA-t, a Gulággutatók Nemzetközi Társaságát, a Lénárd Ödön Közhasnú Alapítványt, a Magyarországi Németek Pécs-Baranyai Nemzetiségi Körét, valamint a Szovjetunióban volt Magyar Politikai Rabok és Kényszermunkások Szervezetét”. Ez „lehetőség és kötelesség is egyben arra, hogy a magyarság XX. századi sorsát egyik, talán legsúlyosabban érintő, a kommunizmus éve alatt tudatosan elhallgatott, 1944–1945 fordulóján meginduló tragédiájáról méltó módon emlékezzenek meg”. A „második világháború során Magyarország területére érkező szovjet fegyveres szervek – a Vörös Hadsereg, a Belügyi Népbiztosság (NKVD), az Állambiztonsági Népbiztosság (NKGB) és a szovjet katonai hírszerzés (SZMERS) – emberei többnyire a málenkij robot (kis munka) kifejezés sűrű használatával vagy csak néhány perces igazoltatás ígéretével, hazugságával hurcolták el a polgári lakosság tömegeit 13 évestől 76 évesig, több éves, szovjetunióbeli kényszermunkára”. „A politikai foglyok koholt vádak alapján bírói ítélettel, a polgári elhurcoltak ennek hiányában kerültek a Szovjetunió lágereibe általában 2-3 évre, de vannak, akik csak egy évtized eltelté után tér-

hettek haza. A polgári elhurcoltak nagyobb része hadifogoly-, míg kisebb része internálótáborba került." A „mai Magyarország területéről mintegy 200-230 ezer polgári lakost hurcoltak el málenkij robotra, közülük 150-170 ezer civil férfit és fiút hadifogolyként és 50-60 ezer férfit, nőt, fiút és lányt német internáltként.

Az éhezés, a nélkülözések, az embertelen, legalapvetőbb emberi szükségleteket sem biztosító körülmények és a túlhajtott kényszermunka következtében a deportáltak 30-40 százaléka meghalt, de voltak olyan települések, ahol az elhurcoltaknak több mint 60 százaléka veszett oda." Sorsukról, elhalálzásukról „a szovjet szervek semmiféle hivatalos értesítést nem adtak, jelentős részük földi útjának végéről még ma sincs semmiféle információ. A túlélők testileg-lelkileg megtörve érkeztek haza, megbélyegzetten kellett továbbélniük mindennapjaikat úgy, hogy itthon nem beszélhettek szovjetunióbeli tapasztalataikról. Hazajövetelkor azzal fenyegették meg őket, hogy visszaszállítják őket a lágerekbe, ha beszélnek élményeikről." Az „1947-ben és 1948-ban visszatérő foglyok hamarosan tapasztalhatták, hogy reményeik ellenére itthon nem a szabadság vár rájuk, hazájukban olyan rendszer épül, amelyet a szovjet rabságban már jól megismertek". (2)

Kossuth Béla életútjának feltárása révén valójában a sorsközösség jegyében minden sorstársára is emlékeznünk kell: ennek nyomán fontos rögzíteni a történeti valóság alapvető adatait is. „Kedves rabtársam, Kossuth Béla emlékére meleg szeretettel Placid atya". Igen szívmengető ez a mondat, amelyet a közszeretnek örvendő dr. Olofsson Károly Placid OSB atya írt be Böröcz Sándor *Kiáltás a mélyből* (Bp., 1994) című könyvének utolsó lapjára. Beszélgetésünkre és a bejegyzésre 2007. szeptember 22-én Pestszentlőrincen, a *Válaszd az életet! – Városmiszió Budapest 2007* elnevezésű rendezvénysorozat – a Bókay-kertben tartott – egész napos eseménye alkalmával került sor, ahová azért vittem magammal a könyvet, mert mind a hármuk neve is szerepelt benne.

Az akkor 91 éves dr. Olofsson Károly Placid OSB atya (1113 Bp., Bartók Béla út 76. III. emelet 5.) nagy szeretettel emlékezett meg rabtársairól, Böröcz Sándor evangélikus lelkészről (Borgáta

[Vas megye], 1913–2006 áprilisa) és a (tíz évből) néhány hónapon át vele együtt raboskodó Kossuth Béláról. Böröcz Sándor evangélikus lelkésznek is a sorstársa volt ezekben a szörnyű években Kossuth Béla. Böröcz Sándor művében többször tett említést rabtársáról, Kossuth Béla kereskedelmi tengerésztisztról. Kossuth Béla 7. éven át volt rab a 36. szélességi körtől északra lévő, szélsőségesen kontinentális és sarkvidéki éghajlatú területen fekvő Vorkután, a szovjet Gulag egyik koncentrációs táborában kényszermunkán.

A személyes találkozás a volt Gulag-rabokkal mindig felkavaró élmény! Menczer Gusztáv, *A Gulag rabtelepei – A bolsevizmus népirtásának színtere* (Bp., 2007) című könyv írója pár héttel a fenti rendezvénysorozat után, 2007. november 7-én az Ybl-palotában (rendezvényközpont) tartott könyvbemutatója alkalmával elmondta nekem, hogy ő is emlékszik Kossuth Béla személyére: csak egy alkalommal találkoztak személyesen. Az alábbiakban a korábbi évek sokrétű adalékait az összefüggések jegyében indokolt rögzítenem.

Kossuth Béla tengerészszázalóst, tartalékos hadnagyot az Államvédelmi Hatóság tartóztatta le 1948. május 29-én, majd átadták a szovjet katonai hatóságoknak. (3)

Kossuth Béla vádlott-társai voltak a következő személyek: Berényi Béla hajóskapitány (anyja neve: Nevelős Jolán; születési hely és idő: Gyömrő, 1912); Kisházi Iván György (anyja neve: Fodor Ilona; születési hely és idő: Budapest, 1911); Kovács Árpád igazgató (anyja neve: Balla Mária; születési hely és idő: Sopron, 1899); Burits Imre (anyja neve: Frey Ilona; születési hely és idő: Budapest, 1911); Kisházi János; dr. Kovács Gábor jogász (anyja neve: Bay Ilona; születési hely és idő: Hajdúszoboszló, 1920); Pál Zoltán vegyiparos (anyja neve: Tállasi Szidónia; születési hely és idő: Cegléd, 1907); Ivánka Rudolf (anyja neve: Kappel Gabriella; születési hely és idő: Budapest, 1914). (4)

1948. december 3-án hozta meg a Szovjet Hadsereg Katonai Törvényszéke (bírósként) az ítéletét Kossuth Béla ügyében: szovjetellenes tevékenysége miatt 25 év szabadságvesztésre ítélték, büntetését javítótáborban kellett letöltenie (erről egy, a Belügyminisztérium Büntetés-végrehajtási Parancsnoksága által 1955. november

22-én keltezett [24-171-442-Bv. Tök.; sorszám: 4.; 114. szám alatt], magyar nyelvű „Névjegyzék” tanúskodik). (5)

Kossuth Béla sorsát már 1994-től igyekeztem részletesebben is feltárni. E körben meghatározó élményt jelentett, amikor 1998-ban Dausz Mária (1915–2003) mesélt nekem szívből jövő fájdalommal arról (az V. kerületi Vadász utca 11. szám alatti nyugdíjasotthonban lévő szobájában), hogy (az általa rokoni szeretettel igen kedvelt) Kossuth Béla 1948-ban valójában egy előre megtervezett provokáció áldozatául esett, és így lett rab a Gulag legszörnyűsebb helyszínén, Vorkután. Kossuth Béla személyesen mesélte el neki (1956. november 2-án) az alábbi esemény-sort. 1948-ban Bécsben Kossuth Béla egy ismerősének az ismerősétől egy könyvet vett át azzal a kéréssel, hogy ajándékként vigye el Pestre, és majd a Mátyás-pincében adja át a címzettnek. A Mátyás-pincében azonban a szovjet kémelhárítás letartóztatta, mivel a könyvben egy kódolt üzenet volt: az Andrassy út 60. sz. alá vitték, az édesapja háromszor is vitt neki ennivalót, majd 8 évig nem is hallottak róla. Kossuth Béla baráti köréből is sokakat letartóztattak mint összeesküvőket: a vád szovjetellenes tevékenység volt. A Dausz Mária által megfogalmazott vélemény, azaz az „előre megtervezett provokáció” kapcsán fontosak az alábbi adatok, melyek rávilágítanak a fenti történések hátterére és okaira, melyek a jól ismert „szalámitaktika” fogalmi körével írhatóak le. Megítélésem szerint ezt támasztja alá az alábbi adalék is. Godó Ágnes írt arról, hogy a szovjet övezetben számos retorzió érte a nem baloldali érzelmű antináci polgári, egyházi és arisztokrata ellenállókat: sokan szabadságukkal vagy életükkel fizettek önfeláldozó bátorságukért. (6) 1932 és 1954 között a vorkutai büntetőtáborokban kétmillió ember raboskodott: ebből 200 ezer (jelentős részük hadifogoly) ott halt meg. (7)

A Szovjetunióba hurcolt magyar politikai rabok és kényszermunkások emléknapijéről szóló 41/2012. (V. 25.) országgyűlési határozat ezt rögzítette: „1. A Magyar Országgyűlés november 25-ét a Szovjetunióba hurcolt magyar politikai rabok és kényszermunkások emléknapijává nyilvánítja. 2. A Magyar Országgyűlés

– méltóképpen kíván megemlékezni arról a mintegy 800 ezer magyar honfitársunkról, aki-

ket 1944 őszétől kezdve hadifogolyként vagy internáltként a Szovjetunióba hurcoltak több éves kényszermunkára, vagy a II. világháborút követően a folyamatosan kiépülő kommunista diktatúrában a magyar hatóságok hathatós közreműködésével koholt vádak alapján 5-25 évre száműzték a Gulag rabtelepeire;

– tisztelettel adózik mindazok előtt, akik életüket adták a hazáért, magyarságukért, származásuk miatt, politikai, vallási meggyőződésükért, illetve akik emberi és polgári jogaiktól megfosztva idegen földön, hazájuktól több ezer kilométerre, embertelen, megalázó körülmények között fogóságot szenvedve végeztek kényszermunkát;

– támogatja és szorgalmazza olyan emlékművek állítását, megemlékezések szervezését, oktatási anyagok és tudományos feldolgozások készítését, amelyek a kommunista diktatúra idején a Szovjetunióba hurcolt magyar politikai rabokra és kényszermunkásokra emlékeznek;

– felkéri a központi államigazgatási szerveket, az oktatási intézményeket, az egyházakat és a civil szervezeteket, a közszolgálati médiumokat, valamint az önkormányzatokat, hogy gondoskodjanak a Szovjetunióba hurcolt magyar politikai rabokról és kényszermunkásokról való méltó megemlékezésről.”

Menczer Erzsébet országgyűlési képviselő határozati javaslata nyomán 2012 májusában az Országgyűlés fenti döntése révén november 25-e lett „a Szovjetunióba hurcolt magyar politikai rabok és kényszermunkások emléknapja”.

Menczer Gusztáv a Gulag rabtelepeiről írott könyvében számos iratot tett közzismertté: a Belügyminisztérium Büntetés-végrehajtási Parancsnoksága által 1955. november 22-én keltezett (24-171-442-Bv. Tök.; sorszám: 4.; 114. szám alatt) magyar nyelvű „Névjegyzék” tanúskodik arról, hogy Kossuth Béla 1912-ben Zemplén vármegyében, Gálszécsen született. (8) De milyen is volt a Gulag a maga nyers valóságában? „Vorkután szeptember elején már nagyon hideg volt, és sok hó. Vorkuta a tundra övezetbe esik és ott egy két-három arasznyi növényzetet kívül nincsen semmi. Ott két hétig tart a nyár, júliusban és augusztusban nagy a meleg, éjjel is, nappal is világos van, szeptember első két hete az ős, aztán jön a tél. Június utolsó két hete a tavasz. Körülbelül 9 hónapos a tél Vorkután, olyan ha-

vakkal, amelyek a barakkokat is belepték. Sokszor úgy kellett a barakkból az utat kilapátolni és ott álltak a hóhegyek két oldalt, ahogy az emberek jártak, sőt volt egy idő, amikor még a vachtát, tehát az őrkaput is ellepte a hó, a tetején kellett kimenni a lágerből munkára.” (9)

Gulag. Ez a szó az embertelenség XX. századi jelképe. Vorkuta az Oroszország részét képező Komiföldön található, az északkeleti részen, közel a sarkkörhöz. A vorkutai vasútvonal és a bányák iszonyú sok áldozatot követeltek.

„A Moszkvától Vorkutáig vezető vasút minden egyes talpfája két holttesten fekszik.” (10) Ilyen körülmények között csak a legszerencsésebb, legedzettebb és legkitartóbb, testi és lelki erővel rendelkező emberek tudtak életben maradni!

Kossuth Béla személyiségének fontos vonására mutat rá az a történet, amelyet Böröcz Sándor evangélikus lelkész írt le a könyvében. Havonta egy alkalommal a 400 fős étteremben önmaguknak adhattak koncertet a fogvatartottak. Az egyik ilyen esten Kossuth Béla támolyogva kilépve a színpadra a *Van egy kislány, Anikó, édes tünemény* címet viselő, közkedvelt pesti dalt adta elő. A hatás hihetetlen volt: könnybe borult a foglyok szeme a kirobbanó nevetéstől. (11) A jókedv, és olyannal lenni, aki ezt ki tudja váltani, a legfontosabb emberi élmények közé tartozik a szörnyűséges sorshelyzetekben.

Gulag-fogolytársaik közé tartoztak (többek között) a következő személyek: Álgya Pap Zoltán altábornagy, Aradszky Pál (a Soproni Evangélikus Tanítóképző történelemtanára), Balikó Mihály, Bardócz Ervin, Bosnyák Imre, Csonkaujjú Nagy Sándor, Fejes Lajos, dr. Harangozó Ferenc (az Őrségből való), Hidvégi Lajos győri evangélikus tanító; Izmédy Bálint főhadnagy, móri lakos; Kató Gyula; Kiss János alföldi cipésmester; Kovács Béla (a Kisgazdapárt országos főtitkára), dr. Kovács István csendőr százados; Megyesi Schwarz Alfonz (bukaresti követségi magyar alkalmazott, római katolikus); Mészáros Tibor, dr. báró Miske Jenő; Nagy Ferenc, Placid atya (dr. Olofsson Károly OSB), Pók László (Heves megyei tanító), dr. Suba Bertalan székelyföldi református, gyógyszerész; Szabó István, az altábornagy tisztiszolgája, hajdúsági kötélverő kispáros; Szabó Gyula pilótatiszt; Tóth József református, erdélyi csendőr; Urbán Gyula csendőr

(a csökmői arzénos gyilkos asszonyok ügyében volt kiváló nyomozó). (12)

Kossuth Béla is annak a 300 magyar fogolynak az egyike volt, aki (1955 októberétől) a Moszkva–Brjanszk–Lvov–Verecke–Csap–Záhony útvonalon keresztül 1955 novemberétől Jászberény börtönébe került. (13) 1955. november 18. és 20. között mintegy 250 rabot – közöttük Kossuth Bélát – a szovjet hatóságok átadták a magyar hatóságoknak, hogy a jászberényi körzeti börtönben töltsék le további büntetésüket (erről a már említett, 1955. november 22-én keltezett, magyar nyelvű „Névjegyzék” tanúskodik). (14) 1956 februárjában Jászberény börtönéből a rabok látogatási levelet küldhettek szeretteiknek. (15) 1956 júliusában Ikarusz buszon a kőbányai országos börtönbe szállították a Szovjetunió fogolytáborából hazatért rabokat. Itt egy cellába került Böröcz Sándor, Kossuth Béla és az alföldi Tanai/Tabai Mihály jutasi törzsőrmester. Sokat nevettek ők hárman összezárván: itt is jó hangulatot tudott teremteni Kossuth Béla. (16) A jó kedélyállapot mindig is a túlélés egyik lehetséges útja az ember számára! 1956 szeptembere táján a kőbányai országos börtönből Kossuth Bélát átvitték a Margit körüti fegyházba, majd visszavitték a kőbányai börtönébe Tanai/Tabai Mihály cellatársához. 1956. október 23-ától hallották a lövések zaját. (17)

Darvas Iván színművész saját maga mesélte el 1980 táján egy, az életútjáról szóló riportban, hogy a fogházban, majd az ügyészségen kezdte meg – elsősorban – a testvére és a többi politikai elítélt fogházból való kiengedését. Testvére azután Svájcba távozott. (18)

Darvas Iván kapcsán fontos rögzíteni, hogy „1956. augusztus 4-én hozott ítéletet a Budapesti Helyőrség Katonai Bírósága B. II.0064/1956. sz. alatt”, és ebben „feljelentési kötelezettség elmulasztása miatt 1 év börtönbüntetésre, 10 ezer forint vagyonekobzásra ítélte, a börtönbüntetést 3 évre felfüggesztette”. 1956. október 23. után Darvas Iván a Művészeti Szövetség „Forradalmi Bizottságá”-nak volt tagja, és „tagja volt a Gyűjtőfogházban lévő politikai foglyok kiszabadítására alakult bizottságnak”. „E tevékenységéért 1957. V. 28-án előzetes letartóztatásba helyezték. A Budapesti Fővárosi Bíróság 1957. X.16-án kelt B.I.3678/1957/5. szám alatti ítéletében a népi

demokratikus államrend megdöntésére irányuló mozgalomban való tevékeny részvétel btt. és forint kizárás btt. miatt 2 év börtönre, 5 év egyes jogoktól való eltiltásra és 4.000 Ft. részleges vagyonelkobzásra ítélte, valamint elrendelte az 1956-ban felfüggesztett 1 éves börtön letöltését is. A Budapesti Katonai Bíróság 1958. IX.5-én kelt B.IV. 0040/58. számú ítéletében összevontan jogerősen hűtlenséggel kapcsolatos feljelentési kötelezettség elmulasztása, katonai okirat hamisítás, deviza btt., demokratikus államrend megdöntésére irányuló mozgalomban való tevékeny részvétel btt. miatt 2 év 8 hó börtönre, 5 év közügyektől való eltiltásra és 4.000 Ft. vagyonelkobzásra ítélte fenti tevékenységeiért.” (19)

„Darvas Iván színművészt az 1956-os forradalmat követően börtönbüntetésre ítélték, miután részt vett bátyja kiszabadításában október végén. [...] Azzal vádolták Darvast, hogy segítette Atkár Arisztid munkáját, aki egy olasz diplomata közvetítésével a Szabad Európa Rádió számára végzett kémtevékenységet. A szövevényes ügyben végül csupán a báty, Darvas Attila kohómérnök állt a bíróság elé. Atkártyt, mint első rendű vádlottat 15 év börtönbüntetésre ítélték.” (20)

Atkár Arisztid (1926–?) „1949-ig édesanyjával ketten egy kisipari vegyi műhelyt üzemeltetett, melyet 1949-ben egyénileg államosítottak”. „Mint »osztályidegen« értelmiségi állást nem kapott, szabadfoglalkozású angol-német fordítóként tartotta fenn magát. 1952-től 1955-ig a müncheni Szabad Európa Rádió (SZER) illegális budapesti tudósítójaként, konspiratív módon olyan hírekkel látta el a szerkesztőséget, amelyeket a rezsim politikai okoknál fogva elhallgatott. 1955. szeptember 22-én, egy kurír árulása révén letartóztatták, majd 1956 júniusában kémkedés és hűtlenség vádjával 15 év börtönre ítélték. A forradalom napjaiban 1200 politikai rabtársával együtt kitört a váci börtönből, majd 1956. október 31-én délelőtt Darvas Iván volt osztálytársával, egy ügyésszel és néhány »pesti sráccal« együtt kiszabadította a politikai foglyokat a kőbányai gyűjtőfogházból. A helyszínen spontán »Szabadítási Bizottságot« alakítottak, amely minden szükségességgel – úti pénz, élelem (szalonna, kenyér), szabadlábba helyezési igazolvány – ellátta a szabaduló politikai foglyokat. Ennek az akciónak a keretében szabadították ki Darvas Iván bátyját,

Darvas Attilát is, aki tíz évet kapott, mert segített neki a SZER számára végzett »hírszerzésben«. A forradalom leverése után Svájcba menekült, ahol 1957-től 1989-ig a bázeli székhelyű Ciba-Geigy cégnél, »international sales manager«-ként dolgozott, ahonnan 1989-ben ment nyugdíjba és azóta német feleségével Münchenben él. Huszonnyolc éven keresztül nem kapott magyar vízumot. Visszaemlékezéseit tartalmazó hangkasszettjét 2006-ban ajándékozta a Nemzeti Múzeumnak.” (21)

A kőbányai országos börtön (gyűjtőfogház) Rákosiék idején az ÁVH hírhedt fellegvára volt. A forradalmi egyetemi ifjúság, a katonai forradalmi bizottság és a főügyészség tagjaiból alakított felülvizsgálati bizottság megkezdte a fogvatartottak szabadon bocsátását. Tagjai voltak: Kovács László főhadnagy főügyész, Kulba százados, Darvas Iván színművész, Komár őrnagy, Bakondi alezredes (vagy Bakondi százados), Vadász Kornél hírlapíró (az Igazság című forradalmi újság szerkesztőségi tagja). A szabadon bocsátottak között voltak azok a hadifoglyok is, akiket a Szovjetunió már évekkorábban visszaadott, de akiket mégsem engedtek szabadon. E fogház parancsnokának, Bakondi alezredesnek (vagy Bakondi százados) és az itt szolgálatot teljesítő karhatalmi őrségnek, illetve a fogházőröknek volt köszönhető, hogy a visszavert ÁVH-nak senkit sem sikerült a fogházból elvinnie. (22)

Kovács László ügyész-főhadnagy és Bakondi százados járták végig az összes börtöncellát a kőbányai gyűjtőfogházban: közölték a fogvatartottakkal, hogy szabadulni fognak. (23)

Összesen mintegy 5416 politikai elítélt szabadult ki a budapesti és a vidéki börtönökből. (24)

Darvas Iván színművész 24 hónap börtönt kapott 1957-ben a fenti tevékenységeért: utána sem engedték meg, hogy színész lehessen. Ez 8-10 éven keresztül ekként zajlott, azután Miskolcon folytathatta a színművészi életútját. (25)

De térjünk vissza Kossuth Béla sorsára, aki szintén az emigrációba kényszerülő magyarság körébe tartozott: 1956 november elején Ausztriába, majd pedig Kanadába utazott. Torontóban élt, földmérőként dolgozott. Térben igen messze Magyarországtól, de lelkében és szívében mindig közel hazájához, nemzetéhez, népéhez, ott, Kanadában is a magyar hazafiság szellemében

élte az életét: jó példa erre az alábbi történeti emlék.

2013. január 31-én került sor a Magyar Nemzeti Múzeumban a Magyar Heraldikai és Genealógiai Társaság előadására, ahol az estet lezáró beszédemben megemlékeztem Kossuth Béla életútjáról, a katonai ellenállásban való részvételéről, a Gulag-fogságáról, a Kozma utcai börtönből való kiszabadulásáról, valamint a torontói életéről is szót ejtettem. Meglepődésemre ez rögtön igen nagy érdeklődést váltott ki, mert a sors akaratából két torontói emigráns magyar is a közönség soraiban volt, aki évtizedeken át közvetlen ismeretségben állt Kossuth Bélával: Bogay Elemér (a Torontói Magyar Ház volt elnöke) és Ugray Tamás ekkor elmondták, hogy 1957. március 15-én Torontóban Kossuth Béla mondott beszédet az ottani magyarok nagy tömege előtt a nemzeti ünnepünk alkalmával megtartott megemlékezésen. Arról is megemlékezett e két kanadai magyar úr, hogy Kossuth Béla daliás, finom úriember volt, akit nem tört meg a Gulag, majd pedig a börtönélet sem: a köztisztletben álló Kossuth Béla sokféle módon szervezőerőt jelentett a kanadai magyar közösségben. A sportban is jeleskedett, kiváló lovas és táncos volt: társasági emberként még idősebb korban is igen kedvelték a hölgyek Kossuth Béla vonzó személyiségét.

Érdemes megismerni Kossuth Béla fiatakorának világát is a II. világháború előtti béke évekből: 1933–34-ben kadét, majd kormányos volt a Honvéd nevű gőzhajón. A Honvéd gőzhajót 1935. július 1-jén törölték a lajstromból (270/1935. TH ügyiratszám). A tulajdonos a Magyar Keleti Tengerhajózási Részvénytársaság volt. 1934. július 18-án a magyar tengerészetnél nyerte el hadnagyi képesítését (oklevél száma: 88-222/1934. T. H. VII. 18.). Tengerészeti szolgálati könyvének száma 110-109/1933. T. H. E tengerészszolgálatára minősült katonai szolgálatnak (így teljesítette katonai szolgálatát). „A hosszú járatú magyar tengeri hajók lajstroma” tanúskodik erről: 1996 márciusában vehettem kézbe ezt a lajstromot a Közlekedési Főfelügyelet Hajózási Felügyelet Tengerészeti Osztályán.

Dausz Mária elmondása szerint az 1930-as években Kossuth Béla magas, barna hajú és szemű, izmos, jóképű, kiváló táncos, sármos és

csinos férfi volt. Nagyszerű sportolóként ismerték: lovagolt, vívott, úszott, remek céllövő volt. 1940-ben Budapesten, a II. kerület Bogár u. 12. szám alatt lakott. Az 1943. évi telefonkönyv tanúsága szerint magántisztviselő volt, és a XII. kerület Daruváry u. 31/b. szám alatt élt. Tiszta szívű, erősen szociális érzelmű, eszmények jegyében élő, idealista személyiség volt. Támogatott egy szociáldemokrata munkásújságot még az 1930-as években. Német, francia nyelven kiválón, angol, olasz nyelven törve beszélt. Budapesti társasági életének közismert és közkedvelt alakja volt: imádták a nők. Barátai közé tartoztak a Hirsch fiúk (Hanzi bankár, tartalékos huszárhadnagy; Rudolf katonatiszt volt), ők később az „Ivánka” nevet vették fel. Dr. Hirsch/Ivánka János (Prerau, 1912–?) jogász, bankintézeti cégvezető és tartalékos huszárzászlós volt: 1942-ben frontszolgálatot teljesített hadnagyként. 1945-ben Karintiában angol fogságba esett. 1958-ban fokozták le mint „osztályidegen” elemet. (26)

Kossuth Béla 2004-ben hunyt el: személyére és sorstársainak világára méltó módon kell emlékeznünk. A Gulag-sors és a kényszeremigráció egész nemzetünket érintő tragédia volt: az erre való megemlékezés azért is fontos, hogy ehhez hasonló senkivel és sehol ne történhessék meg.

1956 jelentősége abban is kimagasló, hogy ezzel a dicsőséges magatartásával a XX. századi Magyarország a legegységesebb értékvilágot mutatta föl minden embernek, aki a szabadság-eszmény jegyében kíván élni. 1956 napjainkban is Magyarország jó hírét hordozza az emberiség történetében. Ennek kapcsán egy nagyon érdekes és fontos kezdeményezésre érdemes még utalnom: Darvas Iván (Liliomfi) filmbéli művész-társa – „Liliom kisasszony” –, Krencsey Mariann vezetésével 1993-ban megalakult a *Magyarság Jó Hírét Védő Liga*. (27)

Milyen keveset tudunk erről! Egy híradásban ez jelent meg: „*Liga a magyarság jó híréért. Az Egyesült Államokban megalakult a magyarság jó hírét védő liga. A szervezet nem kíván semmilyen formában sem politizálni, hanem fő feladatnak azt tartja, hogy a külföld valósághű tájékoztatásával ápolja a magyarság jó hírét, másrészt megvédje az alaptalan rágalmaktól. A liga elnöke Krencsey Mariann színésznő. A liga célul tűzte ki, hogy önkéntes szakemberek bevonásával*

felülvizsgálja a fontosabb lexikonok és történelemkönyvek Magyarországra vonatkozó cikkeit, s tévedések esetén felkéri a kiadókat a helyesbítésre. Hasonlóképpen kíván eljárni az újságok, magazinok és egyéb hírközlő eszközök esetében is.” (28)

A *Magyarság Jó Hírét Védő Liga* jelenlegi léte kapcsán nem rendelkezem semmilyen tudással, ám úgy érzem, hogy érdemes lenne ezt a mintegy negyedszázados kezdeményezést a szellemi és valóságos üzenetében minden magyarhoz eljuttatnunk. Ha mélyen belegondolunk, akkor nyilvánvaló is, hogy a történelem legértékesebb vonulata ezen eszmény örök újjáéledése. A hazafiság a nemzet jó híre szellemében való cselekvést jelent. A *Magyarság Jó Hírét Védő Ligának* a napjainkban is tagja lehet mindenki, aki ennek jegyében él.

1956 hősei és áldozatai legmértőbben keltették Magyarországot jó hírét a XX. században:

jó volna, ha a világ minden táján ez köztudott lenne a jövőben is. 1956 áldozatai vértanúivá váltak a szabadságszeretet eszményének. A magyarság akkori jó híre a helytállásból fakadó becsület fölmutatásában rejtett. Napjainkban is ezen eszmény jegyében kell élnünk a jövőnk érdekében is.

Egy nemzet sorsa a hétköznapi becsületében rejlik: a történelem szeretete az út a múlt értékelésének művészetéhez. A történelem szeretete olyan műveltségi élménytár, melynek révén szellemi értelemben évezredek át mindig újra és újra megfoghatják egymás kezét az ősök és az utódok. Ennek a kézfogásnak az üzenete az utókor számára, hogy az értékrend sorsközöségi világát mindig újra és újra létre kell hozni, bölcsességgel és türelemmel kell megóvni, mert a szabadság és becsület egymást erősítő értékvilágot teremtenek.

Szabad Európa rádió
1956. január 14.

"Hírfogolyszolgálat"

Hírfogolyszolgálatunkhoz a következő újabb személyekről érkeztek jelentések. Az adatok esetleg pontatlanok, a felsorolásra kerülők közül pedig néhányan hír szerint időközben hazakerültek. Tehát:

Kossuth Béla, Nagy Ferenc, Szarvas István, Somogyi Sándor József született 1911-ben, Szász Ferenc született 1924-ben, Szalai vagy Szalai Pál született 1913-ban, Utassy László, Fülöp László vagy László Fülöp, Bodó Márta, Debrowszky Gyula Lajos, Bárdos-Féltoronyi András főiskolás, Geese Sándor András, Harostás Albert, Horánszky Rudolf János született 1918-ban, Szalai Miklós rádiómérnök, Apponyi, Darvas György orvostanhallgató, körülbelül 30 éves, Budapest környékéről, Pengula János körülbelül 35 éves Budapestről, Kapulla István körülbelül 54 éves, Bekos László, Hutter János körülbelül 51 éves és Sáter körülbelül 40 éves színész Budapestről.

Források: (1) Böröcz Sándor: *Kiáltás a mélyből*. Bp., 1994. 261. o.; (2) 2015 a Szovjetunióba hurcoltak emlékéve – Magyar Nemzet: 2015. január 25., 10:20, frissítve: 11:23, forrás: MTI, szerző: HZS: mno.hu/belfold/2015-a-szovjetunioba-hurcoltak-emlekeve-1269487 – letöltve 2015. január 12-én.; (3) Rózsás János: *Gulag lexikon*. Bp., 2000. 197. o.; (4) Budapest Főváros Levéltára. Büntetőügyek. HU BFL - VII.5.e - 1950 – 650. VII.5.e – Budapesti Ki-

rályi Büntetőtörvényszék iratai. Népbíróságtól átvett peres ügyek iratai. 1950. 650.; (5) Rózsás János: *Gulag lexikon*. Bp., 2000. 197. o.; Menczer Gusztáv: *A Gulag rabtelepei. A bolsevizmus népiirtásának színtere*. Bp., 2007, 262. o.; (6) „60 éves a MEASZ – Magyarország 60 éve békében 1 éve az Európai Unióban”. Évkönyv, 2006. Felelős szerkesztő Bernáth László. Bp., 2005. 18., 19., 29., 33., 60–61., 65., 66., 73., 75., 76. o.; (7) Gulagturizmus. In: *Népújság*,

LVIII. évfolyam 182. (16363.) sz. 2006. augusztus 8., kedd; (8) Menczer Gusztáv: *A Gulag rabtelepei. A bolsevizmus népirtásának színtere.* Bp., 2007. 262. o.; (9) Szekeres Imre Gyula: *Nyolc év rabmunka a Szovjetunió vorkutai légereiben 1945–1953.* Szeged, 1996.; (10) *Meghökkenő történetek régmúlt időkől.* Főszerkesztő Dibás Gabriella. Bp., 2006. 159. o.; (11) Böröcz Sándor: *Kiáltás a mélyből.* Bp., 1994. 261. o.; (12) Böröcz Sándor: *Kiáltás a mélyből.* Bp., 1994. 346–351. o.; (13) Böröcz Sándor: *Kiáltás a mélyből.* Bp., 1994. 308. o.; (14) Rózsás János: *Gulag lexikon.* Bp., 2000. 197. o.; Menczer Gusztáv: *A Gulag rabtelepei. A bolsevizmus népirtásának színtere.* Bp., 2007. 262. o.; (15) Böröcz Sándor: *Kiáltás a mélyből.* Bp., 1994. 308. o.; (16) Böröcz Sándor: *Kiáltás a mélyből.* Bp., 1994. 320., 326. o.; (17) Böröcz Sándor: *Kiáltás a mélyből.* Bp., 1994. 327. o.; (18) *Hogy volt?! In: M2 – 2012. január 9. 16 óra 40 perc;* (19) Dr. Ilkei Csaba tudományos kutató: *Újabb titkok Ábrányi Aurél rejtélyes hazarablásáról – Utolag.* www.utolag.com/AbranyiAurel.htm – leöltve 2016. szeptember 7-én.; (20) *A hét dokumentuma | ÁBTL.* www.abtl.hu › Szolgáltatások › Nyílt tér – leöltve 2016. szeptember

7-én. (21) Balahó Zoltán: *Történeti Tárnak dokumentumot adományozók életrajzai.* In: *Folia Historica. A Magyar Nemzeti Múzeum Történeti Évkönyve,* 2007. XXV. kötet. Bp., 2008. 103. o.; (22) Vadász Kornél: *Kiszabadulnak az ártatlanul elítéltek.* In: *Magyar krónika. 1956 sajtója. Október 23. – November 4. Válogatás.* Sorozatszerkesztő Gyurkó László. Bp., 1989. 300–301. o.; (23) *Helyszíni tudósítás a gyűjtőfogházból, 800 politikai fogoly kiszabadulásáról.* In: *Magyar krónika. 1956 sajtója. Október 23. – November 4. Válogatás.* Sorozatszerkesztő Gyurkó László Bp., 1989. 300. 474. o.; (24) *Őt és félezer politikai elítélt szabadult ki péntek estig.* In: *Magyar krónika. 1956 sajtója. Október 23. – November 4. Válogatás.* Sorozatszerkesztő Gyurkó László Bp., 1989. 441. o.; (25) *Hogy volt?! In: M2 – 2012. január 9. 16 óra 40 perc;* (26) Bene János – Szabó Péter: *A magyar királyi honvéd huszár tisztikar 1938–1945.* Bp., 2006. 453. o.; (27) *Eltemették Krencsey Marienne-t | Híradó – Híradó.hu.* www.hirado.hu/2016/06/20/eltemettek-krencsey-marienne-t/- leöltve 2016. szeptember 7-én.; (28) *Liga a magyarság jó híréért.* In: *A HÉT. Közéleti és kulturális hetilap.* 49. szám, 1993. XII. 3. 9. o.

Tűzhalom, 2000